

1. Børnesyn

Det at være barn har en værdi i sig selv. Børn har ret til at være børn, til at være forskellige og til at udvikle sig i forskelligt tempo.

Klyngens børnesyn er baseret på en forståelse af, at:

- Børns udvikling foregår i en vekselvirkning mellem deres egen og omverdenens aktiviteter, krav og forventninger.
- Børn er selvstændige individer, der aktivt bidrager til egen udvikling via relationer og samspil med omgivelserne.
 - En vigtig forudsætning for børns trivsel og udvikling er, at de gives rum for medbestemmelse og medansvar, så de kan få erfaring med at indgå i demokratiske processer.
- Børn har - fra de bliver født - brug for en tæt følelsesmæssig relation til voksne for at udvikle deres alsidige personlighed.
 - Det enkelte barn er unikt og har krav på at blive mødt med respekt for sin person og baggrund.
- Børn er født med mange potentialer og med lyst til at lære og udforske verden.
- Børn samarbejder som udgangspunkt altid med de voksne, og det er de forsøger altid at gøre deres bedste.
 - Det er den voksnes opgave at gøre det muligt for barnet at samarbejde.

Børnesynet skal afspejles i alle sammenhænge, fra modtagelse af barn og forældre til konflikthåndtering, tilrettelæggelse af projekter og aktiviteter, dialog med og om børn - og til alt hvad man foretager sig for og med børnene.

Synet på barnet er afgørende for den forståelse, vi bygger vores handlinger på. Derfor er det afgørende, at børnesynet og de pædagogiske pejlemærker inddrages i de daglige refleksioner og faglige drøftelser. Det kræver at vi løbende udfordrer hinanden på vores forforståelse.

2. Leg

Legen har værdi i sig selv og er afgørende for barnets trivsel, læring, udvikling og dannelse.

”Børns spontane og selvorganiserede leg skal både anerkendes og respekteres og gives betydelig plads i hverdagen i dagtilbuddene. Det pædagogiske personale har samtidig et ansvar for at have en opmærksomhed på, hvordan legefællesskaberne blandt børnene udvikler sig.” (*Master for styrket læreplan, 2018*)

- Legen er barnets dominerende virksomhed¹.
- Legen er grundlæggende for barnets udvikling og understøtter fantasi, virkelyst, sprog, nysgerrighed, sociale kompetencer, selvværd og identitet m.m.
- Legen giver børnene mulighed for at øve sig i at forhandle, indgå kompromisser og løse konflikter og dermed deltage i demokratiske processer.
- Balance mellem børneinitierede, voksenstøttede og vokseninitierede lege har afgørende betydning for, om der er en god eller en fremragende kvalitet² i barnets dagtilbud.
 - Børneinitieret leg³ skal understøttes af indretning og animering⁴, der giver mulighed for at børnene selv kan igangsætte lege
 - Opmærksomhed på indretning – herunder af legezoner - er afgørende for, hvordan børnene kan etablere legefællesskaber, hvor de kan være uforstyrrede i større eller mindre grupper.
 - I den voksenstøttede leg deltager de pædagogiske medarbejdere aktivt, for at hjælpe med at rammesætte, støtte og guide. Det er afgørende at være bevidst om sin rolle og formålet med sin deltagelse.
 - I den vokseninitierede leg er det den voksnes nærvær, der skaber mulighed for alle børns deltagelse. Den voksne skal støtte børnene i at rykke deres grænser, i at bidrage til udvikling af legene og i at være initiativtagere.

Det er afgørende for barnet, at de pædagogiske medarbejdere er nærværende, giver det tryghed, omsorg og udfordre både i voksen- og børneinitierede lege. Vi observerer aktivt børnenes lege og deltagelsesmuligheder, med henblik på at legefællesskaber blandt børnene kan udvikle sig.

¹ Vigotsky

² Brenda Taggart – excellent institutions

³ Børnenes selvorganiserede og spontane leg

⁴ Metode til - gennem måden vi sammensætter og stiller remedierne klar - at guide børnene ind i legen.

3. Børnefællesskaber

Leg, dannelse og læring sker i socialt samspil med de øvrige børn og voksne. Børnefællesskabet har en afgørende betydning for, hvilke erfaringer det enkelte barn gør sig.

Alle mennesker har behov for at høre til i et fællesskab.

Børn der har svært ved at lege, har begrænsede deltagelsesmuligheder i børnefællesskabet.

De pædagogiske medarbejdere skal derfor understøtte, at alle børn udvikler legekompetencer og dermed bliver aktive medspillere i fællesskabet.

Børnene skal tilbydes læringsmiljøer, der danner grundlag for fællesskaber og for relationer i et inkluderende miljø, der forebygger eksklusion.

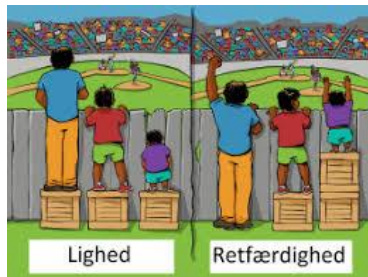
- Børnefællesskabet er afgørende for det enkelte barns trivsel, læring og udvikling.
- Børn er afhængige af den sociale relation for at kunne trives og opnå bekræftelse, anerkendelse og selvværd.
- Det er de pædagogiske medarbejders ansvar at tilrettelægge et læringsmiljø, der tager højde for og hensyn til både individets og fællesskabets aktuelle behov.
- Balancen mellem individ og fællesskab har betydning for, hvilke erfaringer det enkelte barn gør sig om sig selv og dets position i fællesskabet.
- Børnefællesskaber styrkes af at arbejde bevidst med opdeling af børnene i både større og mindre grupper i løbet af dagen

Udgangspunktet for opdeling af børnene, er altid en faglig refleksion over hvornår, hvordan og med hvilket formål:

- At give børnene erfaringer med både små og større grupper samt med at være sammen på tværs af alder, grupper, køn m.m.
- At planlægge målrettede pædagogiske aktiviteter ud fra børnesammensætningen
- At skabe rammen for en tættere og mere nærværende interaktion og dialog mellem børn og voksne
- At reducere konflikter

Arbejdet med børnefællesskaber skal have fokus på alle børns deltagelsesmuligheder. Ingen børn ønsker at være udenfor fællesskabet – og alle børn har ret til fællesskabet.

4. Dannelse og børneperspektiv

*Børn skal høres og tages alvorligt.
Barnet skal inviteres til at være aktivt
deltagende og gennem
medbestemmelse og medansvar få en
forståelse for og erfaring med
demokrati.*

Børn har ret til medbestemmelse.

Dannelse, ligestilling og demokrati skal medtænkes i det daglige pædagogiske arbejde.

Dannelse er en dybere form for læring, hvor barnet som aktiv deltager forankrer værdier og viden i egen personlighed som rettesnor for at kunne begå sig og handle som et hensynsfuldt, kritisk og demokratisk menneske.

Børn skal opleve at have indflydelse på udformningen af deres dagligdag og aktiviteter, uanset baggrund, køn, alder og kultur. Hensigten er at medvirke til, at barnet udvikler selvstændighed og deraf lærer at tage medansvar og udvikle evne til at samarbejde og indgå i forpligtende fællesskaber, der på sigt vil give dem muligheden for at forfølge deres mål og drømme.

Barnet skal inviteres til at være aktivt deltagende, så det selv er med til at skabe læring og konkret deltagelse i demokratiske sammenhænge.

Det pædagogiske læringsmiljø skal tilrettelægges, så det i høj grad inddrager børnenes perspektiver, deltagelsesmuligheder og forskellige forudsætninger.

At give børn erfaring med demokrati og egen dannelse handler om at:

- Lytte til og efterspørge børnenes perspektiver samt at give mere plads til deres dagsorden
- Lære dem at lytte til andres perspektiver og håndtere de udfordringer det kan give, når man ikke vil det samme,
- Give børnene erfaring med og støtte i at samarbejde om at finde en løsning
- Være opmærksomme på, hvilke børn der har brug for tid, hjælp og støtte i aktiviteter, rutiner eller relationer, for at barnet reelt får mulighed for at opleve demokrati

Der skal lægges vægt på medindflydelse, medbestemmelse og medinddragelse i alle situationer og rutiner.

De fysiske rammer, herunder indretning og animering af legezoner, skal give valg- og deltagelsesmuligheder for alle børn, hvilket også bidrager til at fremme dannelsen.

5. Læring

Læring sker hele dagen gennem leg, socialt samspil, hverdagsrutiner og planlagte aktiviteter.

Læring er det, der sker i barnet, når det gennem sine erfaringer danner sig en forståelse for, hvordan verden hænger sammen. Spørgsmålet er hvad børnene lærer eftersom læring sker både tilsigtet og utilsigtet – også i deres dagtilbud.

Den tilsigtede læring finder sted i de aktiviteter, der er planlagt med et bestemt læringsmål.

Den utilsigtede læring finder sted hele tiden, det være sig i

- tilgangen til barnet
- omsorg og interaktioner med barnet og børnegruppen
- hverdagsrutiner
- forældrekontakt
- kommunikation medarbejderne imellem.

Viden om børns læring er afgørende for at understøtte børnenes naturlige lyst til at lære, og til at bearbejde og eksperimentere med deres erfaringer fra hjemmet og andre arenaer.

Legen og den legende tilgang til læring samt barnets interesser, undren og nysgerrighed skal være udgangspunktet for de læringsprocesser, barnet indgår i.

Arbejdet med læreplanstemaerne skal beskrives ud fra en bred læringsforståelse med fokus på centrale elementer i børns trivsel, læring, dannelse og udvikling. Det kræver at de enkelte læreplanstemaer ikke forstås isoleret, men ses i sammenhæng.

6. Etablering af et pædagogisk læringsmiljø hele dagen

De pædagogiske læringsmiljøer skal understøtte børnene i deres følelsesmæssige, sociale, kropslige, og kognitive udvikling.

Det betyder, at vi forpligter os til at give børnene medbestemmelse og værdsætte deres initiativ, fantasi og virkelyst.

Rammerne i læringsmiljøet skal understøtte børnenes oplevelse af at der er plads, ro og tid til at være barn – herunder mulighed for fordybelse.

”Man skal have tid og ro til at blive til nogen, før man skal blive til noget”. (Pia Olsen Dyhr)

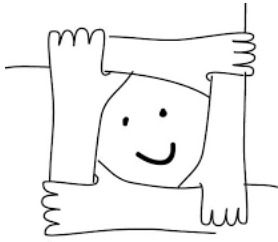
Med pædagogisk læringsmiljø forstås alt, hvad der skal til for at understøtte børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse. Faktorer som har betydning for det pædagogiske læringsmiljø er:

- de pædagogiske medarbejders uddannelse og kompetencer
- samarbejds kvalitet og etik
- normeringen
- børnegruppens størrelse
- organisering af dagligdagen og struktur i huset
- rum og indretning — både ude og inde
- æstetisk udformning
- tilgangen til børnene
- børneperspektivet
- særlige hensyn til de børn, der er i risiko for at havne i en udsat position
- inddragelse af børnene i det praktiske arbejde
- sprogmiljøet
- forældresamarbejdet

Alle disse forhold er parametre, vi kan og skal skrue på, og samspillet mellem dem har afgørende betydning for effekten for børnene.

Etablering af pædagogiske læringsmiljøer er ikke kun være et spørgsmål om, hvilke aktiviteter man vil lave med børnene. Alle situationer og rutiner skal ses som potentielle læringsmiljøer.

7. Samarbejde med forældrene om børns læring

Det er afgørende for børnenes trivsel og udvikling, at forældrene inddrages som aktive medspillere, og som eksperter på deres egne børn.

Forældresamarbejdet omfatter:

- Indkøring
- Den daglige kontakt – løbende daglig dialog om barnets daglige trivsel og praktiske forhold
- Samtaler om trivsel og udvikling – rettidig dialog om eventuelle bekymringer
 - Ved samtaler deltager som udgangspunkt en pædagog og/eller pædagogisk leder
 - Skole/FIC-hjem samtaler har fokus på barnets læringsmiljø og trivsel både i skolen, i fritidsinstitutionen og i hjemmet.
- Forældremøder - dialog om det aktuelle og mulige læringsmiljø
- Forældrearrangementer
 - Medarbejderne er imødekommende og guidende værter for forældrene med henblik på at øge alle børn og familiers deltagelsesmuligheder
- Formidling - dokumentation af børnenes læringsmiljøer
 - Publiceres på KbhBarn/Aula
- Forældreråd og forældrebestyrelse - dialog om rammer og retning

Samarbejdet skal have fokus på barnets trivsel og udvikling, samt bidrage til at understøtte barnet både i dagtilbuddet og i hjemmet.

Samarbejdet er et fælles ansvar for og en fælles interesse i, at barnet trives, udvikler sig og lærer mest muligt

Samarbejdet rammesættes, så det både inkluderer alle forældre og skaber grundlag for en konstruktiv og tillidsfuld dialog med den enkelte forælder. Det forudsætter at der udvises høj etik og respektfuld kommunikation med, til og om forældre.

Smalltalk kan være et hjælpsomt middel til at etablere relationen, men er ikke målet i sig selv, og må ikke stå i stedet for dialogen om barnet.

8. Børn i udsatte positioner

Børn i udsatte positioner er børn med særlige rettigheder.

Alle børn kan i perioder være i udsatte positioner. Det kan for eksempel være på baggrund af:

- U hensigtsmæssig struktur med ekskluderende praksis til følge
- U hensigtsmæssigt samarbejde – både kollegialt og i forældresamarbejdet
- Skilsmisse
- Alvorlig sygdom eller dødsfald i familien
- En svag socioøkonomisk baggrund
- Sociale eller adfærdsmæssige udfordringer
- Ensomhed
- Mobning
- Fysiske/psykiske funktionsnedsættelser

Fælles for dem er, at de er i risiko for mistro og for at være på kant af fællesskabet - i nogle tilfælde helt uden for fællesskabet.

Udsatte positioner er kontekstafhængige, og kan altid forandres, og det er opgaven.

Disse børn har brug for og ret til, at læringsmiljøerne bliver tilrettelagt, så de har mulighed for at deltage, og blive mødt positivt i et stimulerende børnefællesskab, hvor de oplever sig betydningsfulde. Det kræver en stærk og kompetent pædagogisk indsats, med afsæt i faglig refleksion og med fokus på at ændre adgangsbilletten til fællesskabet.

Struktur og organisering skal bidrage til at minimere udsathed, og aktiviteter skal planlægges med særlig opmærksomhed på at rumme alle børn.

Når et barn (blandt andet via TOPI) vurderes til at være i en udsat position, inddrages forældrene med henblik på at kvalificere, hvordan barnets trivsel og udvikling bedst muligt understøttes. Den tværfaglige support inddrages efter behov.

Børn i udsatte positioner vil også gerne samarbejde med de voksne – men de voksne skal gøre det muligt for dem.

9. Pædagogisk læringsmiljø med sammenhæng til indskolingen

Tryghed og genkendelighed i forbindelse med skolestart styrker børnenes overgange, reducerer kompetencetab

Tryghed er afgørende for at børnenes overgang til de nye rammer bliver en succes. Et systematisk samarbejde mellem den afgivende og modtagende enhed, med udgangspunkt i det enkelte barn, spænder et sikkerhedsnet ud under børn og forældre. Med henblik på at skabe genkendelighed kommer klyngens overgangsteam, allerede 8 måneder før børnene skal starte i fritidsinstitutionen, rundt i storbørnsgrupperne. Overgangsteamet består af medarbejdere fra fritidsinstitutionen, der målrettet arbejder med børnene ud fra en beskrevet ramme, og derigennem danner relationer til børnene. På den måde sikrer vi en glidende overgang, der både reducerer børnenes kompetencetab og kompenserer for relationstab⁵

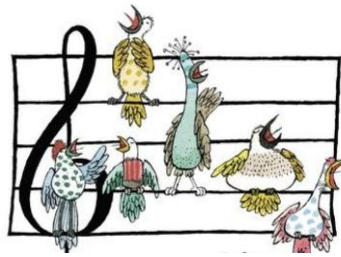
Etablering af klyngens overgangsteam supplerer samarbejdsaftalen mellem skolen, fritidsinstitutionen og børnehaverne på Christianshavn – både de selvejende og de kommunale.

Samarbejdsaftalen indeholder blandt andet følgende delmål:

- fælles forståelse for og tilgang til børns læring og hvad der er vigtigt for børnene
- fælles værdier med tilhørende adfærd
- fælles forståelse for børn i udsatte positioner
- fælles begrebsforståelse mellem børnehave, FIC og skole
- høj kvalitet i vidensoverdragelser
- at alle udfordrede børn er identificeret

⁵ "Samarbejde om det skolestartende barn", Inger Schoug Larsen, Akademisk forlag 2014

10. Etablering af en evalueringskultur

*Evaluering er
kompetenceudvikling
og afgørende for det
"næste skridt".*

Evaluering af egen praksis er en forudsætning for udvikling af praksis. Derfor er evaluering et vigtigt redskab som kræver refleksionskompetencer, og tager udgangspunkt i nysgerrighed, undren og observation.

Arbejdet med evaluering er en firedelt proces:

- Observation – undren eller nysgerrighed og umiddelbar refleksion
- Undersøgelsesmetoder og dokumentation
- Analyse af data
- Planlægning af fremtidige mål, tiltag og tegn

En effektiv evalueringkultur hviler på en struktureret tilgang, og derfor evalueres den pædagogiske praksis systematisk med henblik på at trække læring ud af erfaringer og bruge det som afsæt for det videre arbejde. For at styrke systematikken anvender vi de i klyngen udvalgte metoder (Se Værktøjskassen).

Med henblik på at opnå en positiv effekt for børnene skal vi indtænke deres perspektiv i evalueringkulturen og være opmærksomme på at:

- vi aktivt inkluderer børnene i evalueringprocesser, når det er passende
- vi fokuserer på effekten for børnene
- vi har fokus på processer frem for produkter
- vi reflekterer børnenes erfaringer og udsagn, så de får øje på egen læring.

Arbejdet med den styrkede læreplan kræver, at vi skærper og udvikler vores kompetencer i forhold til refleksion og evaluering samt prioriterer dette læringsrum som en vigtig del af processen. Det er en ledelsesmæssig opgave at sikre, at der bliver afsat ressourcer til at arbejde med evaluering, og det er den enkeltes ansvar at forholde sig fagligt reflekterende til egen og andres praksis.

11. Pejlemærker

Københavns Kommunes seks pædagogiske pejlemærker har til formål at sikre en høj kvalitet af dagtilbuddet.

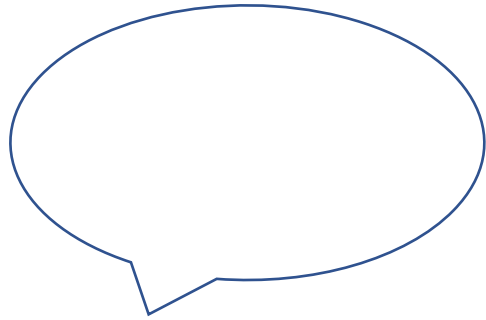

1. Sociale relationer – *positiv voksenkontakt hver dag*
2. Inklusion og fællesskab – *børne- og ungefællesskaber til alle*
3. Sprogindsatsen – *muligheder gennem sprog*
4. Forældresamarbejde - *forældrepartnerskab*
5. Sammenhæng - *også i overgange*
6. Krav om refleksion og metodisk systematik i den pædagogiske praksis

Opgaven er at integrere pejlemærkerne i den daglige praksis.
Det betyder at uanset hvilket pædagogisk tema vi har fokus på, skal vi - udover læreplanstemaerne - inddrage pejlemærkerne i såvel planlægning som evaluering.

12. Præsentation af de fysiske rammer

[Fang læserens opmærksomhed med et citat fra dokumentet, eller brug denne plads til at fremhæve nogle nøglepunkter. Du kan trække dette tekstfelt til andre steder på siden.]

Børnebastionen ligger i et gammelt, delvist fredet byhus tæt på Christianshavns Vold. Huset er præget af kroge og nicher, som giver mulighed for indretning af unikke legezoner. Foran huset ligger en lille lukket gård, som gør det ud for legepladsen. Legepladsen er delt i små rum ved hjælp af plantekasser, så der er lidt grønt. For at skabe lidt mere natur på legepladsen har vi etableret et stort insekthotel og vil også hænge fuglekasser op. Ved hjælp af store sten og brædder, skaber vi ligeledes plads til insekter, som børnene kan lede efter og undersøge. Der er sandkasser, klatretårne, boldbane og små huse og der er plads til enkelte cykler/scootere.

Da der ikke er så meget plads på legepladsen, går vi ofte på Voldens legeplads, som ligger lige overfor institutionen. Her er der udfordrende klatreredskaber, cykler og mooncars.

Vi tager ofte på ture til andre legepladser eller ud i naturen. F.eks. Kløvermarken og Amager Strandpark.

13. Præsentation af den overordnede pædagogik

[Fang læserens opmærksomhed med et citat fra dokumentet, eller brug denne plads til at fremhæve nogle nøglepunkter. Du kan trække dette tekstfelt til andre steder på siden.]

Genkendelige voksne skaber tryghed hos det enkelte barn, i børnehaven såvel som i vuggestuen.

Selvhjulpelighed: på alle stuer bliver der arbejdet med selvhjulpelighed. Alt fra at styrke grovmotorikken ved at øve at kravle op på ting, til at øve at tage tøj på, og det finmotoriske ved at lære at lyne sin jakke. Når vi opfordrer og opmuntrer børnene til at gøre tingen selv, giver vi dem mulighed for vigtig læring, som understøtter deres selvværd. Vi møder altid børnene på deres eget niveau, men søger at guide dem til at udfordre sig selv.

Små grupper: vi arbejder med grupper en til to gange om ugen, hvor børnene inddeles efter alder. Dette gør vi for at sikre, at børnene introduceres for aldersrelevante aktiviteter, projekter og ture, samt at de får kendskab til de børn, de evt. skal starte i skole med. Derudover giver det personalet et fagligt medblik, som sikrer at børnene ses i forskellige situationer af voksne, som har fokus på deres styrker og udfordringer. Udover aldersopdelte grupper har vi også behovsgrupper. De er sammensat af børn som i en periode kan have behov for særlig opmærksomhed eller særlige motoriske udfordringer.

Genkendelige voksne: børnene kender alle de voksne. Dels fordi vi åbner og lukker sammen, dels fordi vi laver aktiviteter vuggestue og børnehave i mellem og deles om legepladsen. Vuggestuebarnet har derfor mulighed for at få gode relationer til både børn og voksne i børnehaven i lang tid inden de starter. Overgangen er derfor tryk og giver børnene det gåpåmod, det kræver at skulle træde ind i en ny arena. Genkendelige voksne skaber tryghed hos det enkelte barn, i vuggestuen såvel som børnehaven.

Rum og indretning: vores indretning er dynamisk og fleksibel, så den altid er tilpasset den børnegruppe vi har. Gennem indretningen skaber vi overskuelige, afgrænsede og tydelige læringsmiljøer for børnene, bl.a. via legezoner, visualisering og animering.

Ansvar: Børnene introduceres ofte for ansvar. Det kan være alt, fra at rydde sine egne ting op, til at hjælpe dem der er mindre end en selv.

14. Alsidig personlig udvikling

Genkendelighed og overskuelighed giver børnene mulighed for at udvikle sig i eget tempo i trygge rammer.

Den pædagogiske læreplan skal understøtte at alle børn udfordrer, udforsker og erfarer sig selv og hinanden på både kendte og nye måder og får tillid til egne potentialer. Dette skal ske på tværs af blandt andet alder og køn samt social og kulturel baggrund. (Mål fra DSL)

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte samspil og tilknytning børnene imellem og mellem børnene og de pædagogiske medarbejdere. Det skal være præget af omsorg tryghed og nysgerrighed så alle børn udvikler engagement, livsduelighed og gå-på-mod og kompetencer til deltagelse i fællesskaber. Dette gælder også i situationer der kræver fordybelse, vedholdenhed og prioritering. (Mål fra DSL)

Vi arbejder med **selvhjulpenhed** – på alle niveauer og i alle sammenhænge. Det kan f.eks. være:

- at tage tøj på selv
- at øse mad op selv
- at få lov til at klatre op på møblerne og hoppe ned igen
- at øve sig i at bruge sproget i forhold til at få opfyldt behov
- at øve sig i at bruge sproget i forhold til at give udtryk for følelser
- at øve sig i at bruge sproget i forhold til mindre konflikter
- at blive støttet i at lave legeaftaler og holde en leg i gang

Indretningen af legezoner guider børnene til at sætte lege i gang i små grupper. Legetøjet er tilgængeligt og der er oprydningsskilt, så børnene selv kan rydde op og gå videre til en ny leg.

Gennem **Madliv** har vi fokus på måltidet som en social og pædagogisk aktivitet, der kræver ro og fordybelse. Vi udfordrer børnenes madmod ved at præsentere dem for forskellige smage og konsistens samt inddrage dem i forberedelse af maden og beslutninger om, hvad der skal være på menuen.

(Se politik om institutionens madliv) [LINK](#)

Børnene har både **medbestemmelse og ansvar** i forhold til f.eks. indkøb af legetøj og inddragelse i praktiske opgaver (dække bord, rydde op efter maden, vaske tøj). Vi opfordrer børnene til at hjælpe hinanden med at tage tøj på og rydde op. Vi giver børnene forståelse for at træffe valg og at kunne indgå kompromiser – tilsidesætte egne umiddelbare behov for fællesskabets bedste.

15. Social udvikling

At høre til i et fællesskab er et fundamentalt menneskeligt behov. Evnen til at kunne indgå i et fællesskab er noget, man skal lære.

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte at alle børn trives og indgår i sociale fællesskaber og at alle børn udvikler empati og relationer.

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte fællesskaber hvor forskellighed ses som en ressource og som bidrager til demokratisk dannelse.

Børnene skal have mulighed for at udforske de sociale relationer de indgår i. De skal understøttes i at udvikle troen på egne evner til at deltage i fællesskaberne. Derfor møder børnene voksne som guider dem til selv at håndtere en evt. konflikt ligesom de voksne hjælper til hvis børnene endnu ikke har handlemuligheder til at løse konflikten selv.

Vi hjælper børnene med at være opmærksomme på hinanden ved bl.a. at:

- hjælpe hinanden i garderoben
- hjælpe hinanden hvis de er kedede af det
- række fade og vandkander videre til de andre
- invitere hinanden med i legen
- vente på tur
- indgå kompromiser

Derudover lærer vi børnene at lege rollelege når vi f.eks. deltager i en far-mor-børn-leg, butikslæg eller hospitalslæg. På den måde får børnene erfaring med at indgå i både små og store fællesskaber.

Vi laver rollespil, hvor børnene lærer at lege kontrollerede slås-lege, lærer at skabe karakterer og udvikle en fortælling sammen.

Vi anvender "Fri for mobberi" når vi oplever, der er et behov i børnegruppen for at fokusere på trivsel og fællesskab. Vi bruger elementerne i kufferten til enten at tale om en situation børnene kan sætte sig ind i, eller til at danne relationer og skabe empati gennem børnemassage.

16. Kommunikation og sprog

Vores måde at tale om verden på er afgørende for hvordan vi forstår og oplever verden.

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte at alle børn udvikler sprog, der bidrager til at børnene kan forstå sig selv, hinanden og deres omverden.

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte at alle børn opnår erfaring med at kommunikere og sprogliggøre tanker, behov og ideer, som de kan anvende i sociale fællesskaber.

Vi læser for børnene flere gange hver dag. Vi veksler mellem højtlesning og dialogisk læsning. Nogle gange er det det børnene der vælger, hvilken bog vi skal læse, andre gange har den voksne valgt. Vi bruger dialogisk læsning for at øge børnenes ordforråd og understøtte deres kommunikative kompetencer.

Vi laver quiz, når vi har læst en bog eller været på en tur.

Vi fortæller eventyr for børnene og laver Rim & Remser hver dag til samling.

Vi synger meget med børnene og bruger også sangene til at udvide børnenes ordforråd.

Vi bruger "Fri for mobberi" for at understøtte børnene i at kunne sætte ord på deres følelser og aflæse andres kropssprog.

Vi laver liverollespil og brætrollespil med børnene i små grupper, så de ud over kommunikation også øver sig i regler og rammer og i at give plads til hinandens ideer til i udvikling af en leg.

Vi opmuntrer de mere tilbageholdende børn til at give deres synspunkter tilkendte og på den måde deltage i samtaler og beslutninger.

Ved måltiderne er vi opmærksomme på at understøtte børnenes dialog med hinanden, så samtalen ved bordet ikke kun er en samtale mellem ét barn og en voksen.

Vi har skilte på legetøjskasser med både billede og tekst. Der er navn på børnenes skuffer og deres garderobepåse. På den måde får børnene gradvist en forståelse af hvordan skriftsproget hænger sammen med det verbale sprog og hvordan skriftsproget kan beskrive verden.

17. Krop, sanser og bevægelse

Livsduelighed handler om at være nysgerrig og kaste sig ud i livet. De voksnes roller er at agere inspirator og sikkerhedsnet.

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte at alle børn udforsker og eksperimenterer med mange forskellige måder at bruge kroppen på.

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte at alle børn oplever krops- og bevægelsesglæde både i ro og i aktivitet, så børnene bliver fortrolige med deres krop, herunder kropslige fornemmelser, kroppens funktioner, sanser og forskellige former for bevægelse.

Vi tilrettelægger aktiviteter, så alle børn har mulighed for at deltage på egne præmisser og bliver udfordrede i nærmeste udviklingszone.

Vi opfordrer børnene til at overvinde egne grænser ved at tilbyde risikofyldte lege og rollespil, hvor vi bl.a. slås med skumgummi-sværd.

Vi har indrettet små zoner med mulighed for forskellige former for bevægelse.

Vi danser til musik hver dag.

Vi agerer altid rollemodeller, når vi præsenterer børnene for lege og aktiviteter.

Vi tager på ture til legepladser eller natur, hvor der er mulighed for at blive udfordret fysisk og motorisk.

Vi laver yoga og afslapning med massage for at styrke børnenes kropsbevidsthed.

Vi præsenterer børnene for forskellige materialer såsom ler, sand, mudder, græs, vand, maling, pap og papir. Vi tegner, maler, klipper og leger med perler for at styrke børnenes finmotorik.

Vi præsenterer børnene for forskellige strukturer og temperaturer såsom kolde og varme væsker, hårde og bløde overflader, ru og glatte overflader.

I forbindelse med måltiderne får opfordrer vi børnene til at dufte til made og mærke på den.

Vi laver små madprojekter, hvor børnene er med til at forberede dele af maden.

18. Natur, udeliv og science

Menneskets forbundethed med naturen er lettere at forstå, når man kender naturen og er fortrolig med den.

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte at alle børn får konkrete erfaringer med naturen. Som udvikler deres nysgerrighed og deres lyst til at udforske naturen, som giver børnene mulighed for at opleve menneskets forbundethed med naturen og som giver børnene en begyndende forståelse for betydningen af bæredygtig udvikling.

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte at alle børn aktivt observerer og undersøger naturfænomener i deres omverden, så børnene får erfaring med at genkende og udtrykke sig om årsag, virkning og sammenhæng, herunder en begyndende matematisk opmærksomhed.

Det er vigtigt at børnene får mulighed for at udforske og reflektere over deres forbundethed med alt levende. At de bliver nysgerrige i forhold til at forstå hvordan vi bruger naturen til at opfylde vore sbehov samtidig med at vi skal tage vare på vores planet.

I løbet af børnehavetiden vil børnene gøre sig erfaringer med natur, udeliv og science gennem leg og aktiviteter. Både planlagte, voksenstyrede aktiviteter og spontane aktiviteter styret af børnene med understøttet af de voksne.

Vi præsenterer børnene for forskellige former for natur, når vi tager på tur:

- I skoven er der fokus på dyr og planter
- På stranden er der fokus på sand, vand og dyr
- I storbyjunglen oplever børnene dyr og planter på legepladser og på gader og veje

Vi stimulerer børnenes sanser når vi:

- Har spiselige planter på legepladsen
- Smager, dufter og føler på planter og materialer i naturen
- Får jord under neglene
- Leger med vand og mudder
- Er ude i al slags vejr

Vi udvider børnenes viden om naturen og naturfænomener, når vi:

- Stiller os til rådighed for børnenes undren og hjælper dem med at opstille og undersøge teorier
- Arbejder med temaer som universet og solsystemet
- Laver legetøj/legeredskaber af gamle møbler eller paller
- Sorterer affald og taler om at værne om miljøet
- Laver konstruktionslege (balance og tyngdekraft)

19. Kultur, æstetik og fællesskaber

At udtrykke sig æstetisk er en vigtig del af processen med at skabe sig selv.

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte at alle børn indgår i ligeværdige og forskellige former for fællesskaber, hvor de oplever egne og andres kulturelle baggrunde, normer, traditioner og værdier.

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte at alle børn får mange forskellige kulturelle oplevelser, både som tilskuere og aktive deltagere, som stimulerer børnenes engagement, fantasi, kreativitet og nysgerrighed og at børnene får erfaring med at anvende forskellige materialer, redskaber og medier.

I løbet af børnehvelivet vil barnet gøre sig erfaringer med kultur og æstetik gennem leg og aktiviteter

Indtryk

- Teaterbesøg
- Museumsbesøg
- Film
- Litteratur/fortælling
- Historieformidling

Udtryk

- Børnene laver cirkus og teater
- Børnene laver rollespil
- Børnene udtrykker sig gennem æstetiske aktiviteter (maler, tegner, laver skulpturer, synger, danser, fortæller historier)
- Vores traditioner: sommerfest, julearrangement med Luciaoptog, Lygtefest, Overnatning Projekter, hvor indtryk kommer til udtryk gennem et medie

20. Inddragelse af lokalområdet/nærmiljøet

At kende sin by er en vigtig del af det identitetsfællesskab man har med de andre børn i børnehaven.

Vi besøger ofte de samme legepladser og steder, så nærmiljøet bliver genkendeligt for børnene.

Vi leger på Voldens legeplads flere gange om ugen.

Vi lytter til kirkeklokkerne og udrykningskøretøjer.

Vi taler om hvordan vi kommer rundt i byen ved hjælp af busser og metro.

Vi går rundt til steder i nærmiljøet så børnene bliver fortrolige med trafikken, kender trafikreglerne og kan færdes sikkert. Alt dette er med til at børnene føler sig trygge i den storby, de bor i.

Vi inddrager nærmiljøet i de pædagogiske projekter, når vi udvælger steder, bygninger og skulpturer. Storbørnsgruppen besøger Rådhuset og Christiansborg, og alle grupper besøger Rundetårn flere gange årligt

I oktober holder vi en bevægelsesdag på Volden.

I november holder vi Lygtefest på Volden.

Hvert efterår har vi et tema om København, hvor vi har særligt fokus på at inddrage byen og nærmiljøet i de temaer vi arbejder med.

Hvert efterår har vi et stort fællesprojekt med kirken, indskolingen og de kommende skolebørn. Børnene øver sig på sangen "Her bor jeg" og mødes en aftalt dag i skolegården, for at synge sammen og lytte til at sangen bliver spillet i Frelserkirkens klokkespil.